

Xx. Yüzyılda Yabancılaşma Ve Sanat

Alienation in 20th Century and Art

Arzu Uysal*

ÖZET

Yabancılaşma, bireyin kendi yarattığının esiri olması, kendi kişiliğinden, insanlığından uzaklaşmasıdır. Yabancılaşmanın her toplumda ve çağda yaşandığı bilinmektedir. Bu yüzden araştırma kapsamı sınırlandırılmaya çalışılarak, makalede, yabancılaşma genel olarak incelendikten sonra, XX. yüzyıl'daki toplumsal-teknolojik gelişme ve değişmelerin, endüstrileşmenin sonucunda yaşanan yabancılaşma ve bu dönem sanat akımlarından Dışavurumcu sanata yansımaları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılaşma, Dışavurumculuk, yabancı, sanat, sanatçı,

ABSTRACT

Alienation is individual's being slave to his own creation and getting far away from his own personality and humanity. It is known that alienation had existed in each society and age. Therefore by means of limiting the content of this study, in this article, after the general examination of alienation, it will be focused on the socio-technological developments and changes in the 20th century, alienation as a result of industrialization and the reflection of it on Expressionism that is one of the art movements in this century.

Keywords: Alienation, Expressionism, alien, art, artist.

I. GİRİŞ

Toplumsal yaşamı ve süreci belirleyen bilim, teknoloji ve endüstri birbirleriyle etkileşim içerisinde. Bu süreçte yaşanan gelişim ve değişimlerin insanı gittikçe dışlayan bir görünüm sergiledikleri bilinmektedir. Düşünme ve özgür hareket etme konusunda insanın denetim altına alındığı ve birer robot haline dönüştürüldüğü bu ortamda amaç; daha çok üretmek ve tüketmektir. Bunun sonucu olarak, insancıl değerlerden uzaklaşarak kendine ve topluma yabancılaşan bireylerin oluşturduğu bir toplumla karşılaşmaktadır. Toplumun üyesi olarak sanatçının da eserlerinde yabancılaşmayı yoğun bir şekilde yaşadığı bilinmektedir. Yabancılaşmanın ortaya çıktığı toplumsal koşulların, sanatı ve sanatçıyı etkilemesi doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkar.

Psikanaliz yönteminin gelişmesiyle bilinçaltına yönelen Gerçeküstçülük, toplumun kültür ve sanat değerlerine politik bir tavırla karşı çıkan Dadaizm, nesneden koparak geometrik soyuta yönelen Süprematizm, insanın iç dünyasını konu edinen Dışavurumculuk vb. sanat akımları XX. yüzyıldaki bir takım gelişmelerin sanatta anlamını bulan yansımalarıdır. Bu akımların ortaya çıkma nedenleri arasında, teknolojik gelişmelerle birlikte, endüstrileşme ve bunların insan üzerinde yarattığı bunalım, savaşlar, iç kapanış, duygusuzlaşma ve topluma, çevreye, daha da ileri giderek kendine yabancılaşmış bir bireyin ortaya çıkışı sayılabilir.

* Arzu Uysal, Arş. Gör., DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı.
arzu.uysal@deu.edu.tr

Yabancılaşma kavramı üzerine çok şey yazıldığı bilinmektedir. Kavramın nasıl ele alındığını özetlemeye çalışmak bile uzun zaman alacaktır. Bu çalışmada, XX. yüzyılda yaşanan toplumsal ve teknolojik gelişme ve değişmelerin, endüstrileşmenin yarattığı yabancılaşma ve yabancılaşmanın bu dönem sanat akımlarından Dışavurumculuğa yansması üzerinde durulacaktır.

II. XX YÜZYILDA YABANCILAŞMA VE SANAT

II. 1. Yabancılaşma

Yabancılaşma, her çağda ve her toplumda hissedilen ve yaşanan bir olgudur. Özellikle teknolojik gelişme, endüstrileşme ve yaşanan savaşların etkisiyle artan yabancılaşmanın, daha çok çağdaş toplumun sorunu haline geldiği ve önem kazandığı düşünülmektedir. Yabancılaşma, insanın toplumsal çevreye ilgisini yitirmesi, kendinden uzaklaşması, dünyaya karşı içe-dönük bir tavır almasıdır.

Yabancılaşma kavramını ilk kez kullanan Jean Jacques Rousseau'dur. Felsefe alanına bu kavramı kazandıranlar ise, Hegel ve Marx olmuştur. Hegel'e göre, yabancılaşma, "(...)tinin, ide'nin kendi özüne yabancılaşarak doğa varlığı olarak dışlaşmasıdır. Hegel dialektik'inin üçüncü aşamasında, tinin, ide'nin kendi özüne geri dönmesiyle bu yabancılaşma ortadan kalkar. Marx'da, Hegel'in teorik etkinliğinin yerini, iş, eylem alır" (Tunalı, 1976: 153). Marx'a göre yabancılaşmanın en yoğun yaşandığı toplum düzeni kapitalist düzen, burjuva düzenidir. Bu düzen, insanı bir nesneye, şeye dönüştürür. İnsan, bir makinenin herhangi bir parçası gibidir ve ürettikçe kendi ürettiğine yabancılaşır. Rousseau ise, insan hürriyetine ve doğasına aykırı bir mekanizmanın işleyişinin yabancılaşmaya neden olduğunu belirtir.

Yabancılaşma olgusuna daha da geniş açıdan bakmak isteyen marksist düşünürler (Marx, Lenin, Antonio Gramsci, Georg Lukacs, Frankfurt Okulu, Althusser vb.) olduğu bilinmektedir. Bu düşünürler, yabancılaşmayı, endüstrileşmenin ve ekonomik iş-bölümünün bir sonucu olarak görmektedirler. İnsan ürettikçe parçalanır, bütünle olan bağı kopar ve devaletlerin küçük bir parçası olarak iş bölümü yaptığı nesneden hiçbir farkı kalmaz. Bu iş bölümü insanın önemini azaltmış ve görüş açısının daralmasına neden olmuştur.

İnsanın emeğine, çevresine, topluma ve k dine yabancılaşmasıyla, özgürlüğü kısıtlanmıştır. Bağımsız hareket etme özgürlüğü elinden alınmış olan birey, Marx'a göre, "ancak ve ancak hayvansal işlevlerinde – yeme, içme, üreme, ya da en çok barınma ve giyiminde, vb.; kendini özgür hissedebilmekte, insani işlevlerinde kendisinin artık bir hayvandan farklı bir şey gibi görememektedir" (Marx; Osipov, 1977: s.32'deki alıntı). Yapılan işlerde, insani öz yitirilmiş ve bu yitirişle Batılı toplumbilimcilerin söylediği gibi aşırı bireysellik ortaya çıkmıştır. Bu durum, insanın, gerçekte toplumsal olandan uzaklaşmasına ve toplumsal planda elde edilebilecek gerçek kişiliğin yok olmasına neden olmaktadır. Özgürlüğün sınırlanması, insana özgün bir çalışma yapma imkanı vermez. Böylece yaratıcılık ve doğal davranışlar yavaş yavaş ortadan kalkar. Özgürlüğü kısıtlanmış insan tek boyutludur. Söz konusu olan, sürekli aynı işi yapan, makineleşen bir insan tipidir.

Fritz Pappenheim, kapitalist sistemin yarattığı insan tipini şöyle çizer: "(...) ıstırapı o kadar derindir ki artık kendini kendi öz benliğine adamayıp, "ötekiler" in, "onlar" denilen belirsiz topluluğun seçimlerine tabi olduğu bir dünyaya sürüklenip gittiğini hisseder. Bu, kişilikten bütünüyle yoksun bir varlık biçimidir; o denli genel ve meramını anlatmaktan o denli aciz bir varlık biçimidir ki Heidegger bunu tanımlarken Almanca'da kişisellikten en arınmış ve en yansız bir terim olan "birçoğu arasından biri" anlamına gelen *man* zamirini kullanır" (2002: 21-22). Bu sözcük, herkesin öteki olduğu ve hiç kimsenin kendi olamadığı bir dünyayı nitelemektedir.

Endüstrileşme, insanı yabancılaşmaya iten nedenlerden biri olarak karşımıza çıkar. Gelişmeler, toplumu ve bireyin yaşadığı çevreyi her zaman olumlu etkilememiştir. Endüstrileşmeyen ülkeler, endüstrileşenlerin pazarı konumuna gelmiştir. Daha önce kendi tarlasında kendi üretimini sağlayan birey, yaşanan gelişmeler sonucu, bir başkasının emri altında belli bir sermaye karşılığı çalıştırılmaya başlanmıştır. El sanatlarına dayalı üretim yerini makine üretimine bırakmıştır. Bunun sonucunda bir işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. İşte böylece monarşik dönemin tarım ekonomisi yerini endüstriyel ekonomiye bırakmıştır. Ayrıca, endüstrileşme ile birlikte kentleşme hızlı bir gelişme göstermiş ve büyük şehirlere göçler başlamıştır. Kentlerde, yan yana, üst üste düzenlenen, insanların birbirleri ile ilişkilerinin kopmasına neden olan apartman dairelerinde yaşam başlamış ve insan çevresinden iyice

yalıtılmıştır. Köyden kente göç eden insanlar, uyum problemi yaşayarak, ne köylü ne de kentli olabilmişler; iki kültür arasında sıkışıp kalmışlardır. Bu yüzden, topluma, çevreye ve düzene yabancılaşmışlardır. Charles Dickens(1812-1870) “Zor Zamanlar” adlı romanında XX. yüzyıl kentini şöyle betimler: “(...) Fabrikaların ve yüksek bacaların kentiydi, bu bacalar hiç durmadan yılan gibi kıvrıla kıvrıla yükseliyor, birden bire dolanıyor ve hiç çözülüyorlardı. Kapkara bir kanalı, kötü kokan, mor renkte akan bir nehri, gün boyu pencerelerden bir yığın gürültünün yayıldığı fabrika binaları, deli bir filin başını sallaması gibi sürekli inip kalkan buhar pistonları vardı. (...)Coketown’da işe yaramayan hiçbir şey göremezdiniz. (...)Hastane ile mezarlık arasındaki her şey gerçektir. Sayılarla ifade edemediğin, en ucuz pazarda alamadığın, en pahalı pazarda satamadığın hiçbir şey olamazdı. Amin.” (Dickens; Roth, 2000: s. 585’deki alıntı).

Endüstrinin, kendi gereksinimine uygun bir kent oluşturduğu, bu kentin karakterinin de yeni bir birey ve yeni bir toplum yarattığı görülmektedir. Bu yeni ortamın yarattığı kimlik ise, diğer bireylere ve doğaya yabancılaşmış kimliktir.

Endüstrileşmeyle hızlı bir gelişme gösteren bilim, endüstrinin yararlandığı bir laboratuvar olarak kullanılmaya başlanmış ve insanı otomat haline getiren endüstrinin aleti olmuştur. Tunalı’ya göre (1976), insanları yabancılaşmaya götüren sadece anlayamadıkları bilimsel gerçeklik değil, daha çok bilimsel-teknolojik gelişme ile toplumsal yapı arasında görüldükleri ve yaşadıkları karşıtlıktır. İnsanların yaşanan gelişmelere uyum sağlaması güç olmuştur.

İnsan, kendi kişisel dünyasından koparılmış ve duyu organları sürekli dış dünya tarafından uyarılmaya başlamıştır. Dış dünyayla kurulan bu ilişki kitle bilincinin doğmasına neden olmuştur. “Esasen XX. Yüzyılda başlayan dünya savaşları da, bu kitle robotluğunun liderler tarafından kullanılmasına dayanmıştı. Dünyada topyekün savaşın sağlanabilmesi, düşünsel yönden bu kitle bilincinin değerlendirmesiyle ilişkiliydi” (Turani, 1999: 58). XX. yüzyılda yaşanan savaşlarla birlikte, toplumsal ve teknolojik gelişmelerin de yoğun bir şekilde yaşanması insanı psikolojik baskı altına almış ve yabancılaşmanın boyutunu arttırmıştır.

Marxizm’e göre, insanın yabancılaşmasının nedeni teknolojik gelişme değildir. Asıl neden,

bu teknolojik gelişmenin içinde yer aldığı toplumsal yapı ve kapitalist biçimdir. Tunalı (1976: 157-158), “(...)kapitalist biçim, çağdaş teknoloji için geri kalmış, ona uymayan bir biçimdir” der ve şöyle devam eder; “Çağdaş endüstri ve teknoloji için, yeni bir toplumsal yapı, üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin dengesine dayalı bir toplumsal biçim olmalıdır. Oysa, kapitalist sistemde, bu dengenin yerini karşıtlık ve aykırılık alır. Bu da insanı, topluma ve kendine yabancılaşmaya götürür”.

Kapitalist sistemle, insan yaşamı sanal bir dünyaya dönüştürülmüş gibidir. Dış dünya gerçeklerine duyarsızlaştırılan, uyuşma halindeki insanlardan oluşan topluluk, sunulan her şeyi kabul etmekte ve hatta benliğini yitiren birey, kimi kez kendi yaşamının yanında başkalarının yaşamını da tehlikeye atmaktadır. Benlik duygusunun yitirilmesine Albert Camus’nun(1913-1960) “Yabancı” adlı romanında rastlamaktayız. Daha ilk sayfalarda şaşırıp kaldığımız bir olay var; Romanın kahramanın annesi ölüyor ve hemen sonraki gün hiçbir şey olmamış gibi bir kız arkadaşıyla sinemaya gidiyor. Yaşadıklarına kayıtsız kalabilen, duygudan yoksun bir portredir burada çizilen.

İçinde yaşanan dünya, umudun yitirildiği, cesaretin kırıldığı, uyum içinde yaşamın söz konusu bile olmadığı bir dünya olmuştur. Kapitalist dünya, insanın insansızlaştığı, duygusuzlaştığı bir dışsallık haline gelmiştir. Bu ortam, insanı her şeyden önce bir nesne konumuna getirmiş ve insansal değerlerin yok olmasına neden olmuştur. “(...)‘öznel ruhun’ yerini ‘nesnel ruh’ almıştır” (Işık, 1998: 27). Özne ile nesne arasındaki bölünmenin, insanın gerçeklerden uzaklaşmasına ve bu gerçeklere tümüyle yabancılaşmasına neden olduğu gözlenmektedir. Varoluşçular insanı bir yabancı olarak tanımlarlar. Heidegger’in modern insanı “evsiz” olarak betimlemesinin nedeninin bu olduğu düşünülmektedir (Papenheim,2002). Aynı benzetmeyi yapan şairlerden Rilke’nin şiirinde de insan bir yabancıya benzetilir. “Yabancı olduğum bu şehir beni yadsırcasına suskundu ve tepkisiz manzara orada değilmişim gibi karanlığımı yayıyordu. En yakınımdeki şeyler bile kendilerini bana göstermek zahmetinde bulunmadılar. Ara yol, sokak lambasına doğru ilerliyordu. Bana ne kadar yabancı olduğumu fark ettim. Yolun karşı tarafında bir oda, lamba ışığıyla sıcacık aydınlanıyordu. Oraya girmişim gibi geldi. Bunu sezdiler ve panjurlarını kapattılar” (Rilke; Papenheim, 2002: s.23-24’deki alıntı).

Birey, diğer bireylerden o kadar ayrı durmaktadır ki, ancak belirli amaçlar çerçevesinde bir araya gelmektedir. Karşısındaki bireye bir araç gözüyle bakan birey, kendini de araç konumuna düşürerek daha büyük güçlerin kendisini kullanmasına izin vermektedir. Bu bağlamda, birey yalnızlaşmakta ve toplum içinde “herhangi bir şey” olarak varolmaktadır.

II. 2. XX. Yüzyıl Sanatında Yabancılaşma ve Dışavurumculuk (Ekspresyonizm)

XX. yüzyılda çıkan akımların bir tesadüf olmadığı ve yaşanan ortama tepki olarak belirdikleri bilinmektedir. Tunalı (1976), bütün bu akımların ortak bir yönü olduğunu vurgular; “*insana ve topluma yabancılaşarak, insansal ve toplumsal olanın dışında bir soyutluk ülkesine kaçma*”.

İnsanın yarattığı endüstriyel ortam, yeni bir insan tipi yaratmıştır: Makineye hizmet eden, ‘kendini bilmeyen’, duygusuzlaşan ve dış dünyaya yabancılaşan bir insan. Bu durumda birey, kendi içine dönme isteği duymuş ve yaşadığı ortamın yarattığı psikolojik birikimini bilinçaltında toplamaya başlamıştır (Bilinçaltı keşfi de bu döneme rastlar).

Topluma ve kendine yabancılaşan, umudunu, cesaretini yitiren, geleceğinden endişe duyan insanın ruhsal birikimlerinin, sanatta yansımalarını görmenin doğal bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Örneğin; İzlenimci sanatçının elinde insan, ışık ve renge indirgenmiş, önemini yitirerek bir lekeye dönüşmüştür. Nesnelere içinde bir nesne olan insan daha sonra ortaya çıkan akımlarla resim yüzeyinden kaybolmaya başlamıştır.

XX. yüzyılın ilk çeyreğindeki sanat formlarının ya endüstriye hizmet ettikleri, ya da bu duruma isyan ettikleri gözlemlenmektedir. Endüstrinin yarattığı yeni kent yaşamında, toplumsal yapı değişikliklerinin olumsuz koşullarına boyun eğme sonucu oluşan ruhsal birikimlerin neden olduğu içe kapanık yaşamın sanattaki anlamı olan Dışavurumculuk (Ekspresyonizm), yeni sanatsal anlatım biçimleriyle ortaya çıkmıştır.

XIX. yüzyılın son çeyreğiyle, XX. yüzyılın ilk çeyreği arasında, sanatçının özellikle ruhsal gerçeğinin ön planda yer aldığı bilinmektedir. Bu bağlamda sanatta ve edebiyatta “toplumdan uzaklaşma” konusunun sürekli işlendiği

gözlenmektedir. Sanatçı, kendini keşfetme sürecinde iç dünyasını görüntür hale getirmeye çalışmaktadır. Dışavurumculuk ve Gerçeküstücülüğün (Sürrealizm) yarattığı biçimler sanatçının kendi bilinçaltına aittir.

Hemingway’in “In our Time” adlı öykü kitabında şöyle der: “Çadırını kurmuştu. Yerleşmişti. Hiçbir şey dokunamazdı ona. Çadır kurmak için iyi bir yerdin. O da işte bu iyi yerdeydi. Kendi yapmış olduğu evindeydi. (...)Dışarısı oldukça karanlıktı. Çadırın içi daha aydınlıktı” (Hemingway: Fischer, 1995: s. 99’daki alıntı), İşte sanatçının da resimlerinde yaptığı buydu; *içe yöneliş*. Sanatçı, yaşadığı ortamda yitirdiği huzuru iç dünyasında aramaya başlamıştır. XX. yüzyıl sanatı içinde bu arayış, Dışavurumcuların resimlerdeki biçim bozmaları(deformasyon) kendini göstermiştir. Özellikle de, Alman Dışavurumcularının resimlerdeki iç dünyanın birer yansımaları olan biçim bozmaların çok etkili olduğu düşünülmektedir. Onların sanatı; endüstrileşme ve toplumda böylece oluşan statüleşme, hızlı kentleşme, savaşlar ve bunların getirdiği yıkımlara karşı bir başkaldırı niteliğindedir. Kendine ve topluma yabancılaşmış insanların oluşturduğu sağlıklı bir toplumun, onların sanatını çok etkilediği eserlerinde açıkça görülmektedir.

Dışavurumculuk toplumsal ve siyasal bir ortamda doğmuştur. Bu ortam kapitalizmin bunalım ortamıdır: “Toplumsal dünyada tek başına olan sanatçı, Dışavurumculuğa bağlandığında gerçek bir siyasal bilinçten yoksundu, ancak savaş, dev kentler, yoksulluk ve devrim kafasından hiç çıkmıyordu. Dışavurumculuğun görüntüleri, kapitalizmin yıkımları karşısında duyulan kaygılardan ayrılmaz. Bu nedenle de o, burjuvazinin yaşam biçimine, benimsediği sanat biçimlerine şiddetle karşı çıkar. Ama burjuva dünyasının karşısına ancak kaygısıyla, umutsuz görüntüleriyle, renklerinin şiddetiyle, kırık çizgileriyle dikilebilir” (Palmier, 1997: 293).

Simmel, Dışavurumcu ressamların nesnel olandan kopuş eğilimlerinin, kendi özgün benliklerine ulaşma mücadelesinden geldiğini dile getirmiştir. Doğasal biçimi yok etmek istercesine bozulmuş biçimleriyle kendi iç dünyalarını yansıtmışlardır. Dış dünyayı taklit etmemişler, sıradan nesnelere normal bağlamlarından koparıp, deforme ederek yeniden inşa etmişlerdir.

Ölüm, Dışavurumcuların önemli temalarından biri olmuştur. 1914'te I. Dünya Savaşının patlak vermesi ve bu savaşın dört yıl sürmesi, büyük acı ve yıkımların yaşanmasına neden olmuştur. Savaş, sanatçının yaşamında ve sanatında ilk başta güdeleyici bir etken olarak görülmüştür. Zamanla, savaşın hiç de hoş gidilecek bir durum olmadığını görmüşler ve ölümlerin, yıkımların yaşandığı bu ortamda hayatını yitiren, psikolojik bunalıma giren ve hiçbir zaman eski hayatına dönemeyen sanatçılar olmuştur. Örneğin; girdiği bunalım sonucu daha savaşın ilk yılında savaştan uzaklaştırılan Alman sanatçı Beckmann, yaptığı her sanat eserine yaşadığı acı günlerin, gözü önünde meydana gelen katliamın etkisini yansıtmıştır.

Resim 1. Max Beckmann, Gece, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1918-1919, 133x154 cm.

Dışavurumcuların sanatında işlenen diğer bir tema ise Hıristiyanlık olmuştur. Hıristiyanlığa ait öykülerden, İncil'den yola çıkarak resimlerine bir takım semboller yerleştirmişlerdir.

Resim 2. Max Beckmann, Melon Şapkalı Kendi Portresi, Kurukazı, 1921, 32,5 x 24,8 cm.

Sanatçı, savaş yıllarının ve endüstriyel yaşamın getirdikleriyle tek boyutlu insan tipine dönüşmüş, bireysel çatışmalar içerisine girmiş, yaşadığı yıkımlarla bunalıma sürüklenmiş, kendine yabancılaşmış ve kurtuluşu yaptığı eserlerde bulmaya çalışmıştır. Beckmann, bu ortamı yaşayan ve yaşadıklarının sonuçlarını resimlerine yansıtmiş bir sanatçı olarak ele alındığında; savaş sonrasındaki renk ve biçim anlayışı tamamen değişmiştir. I. Dünya savaşı başladığında Belçika'nın batı saflarına gönüllü tıbbi görevli olarak gönderilmiştir. Burada bir gözlemci, zaman bilimci olarak yer alabileceğini düşünen sanatçı, 1915'te karısına savaşın onun sanatı için bir mucize olduğunu yazmıştır (Elger, 1991). Fakat Beckmann, savaş alanında toplu ölümlerin görüntüsü karşısında düşüncelerinin ne denli yanlış olduğunu görmüştür. Sayısız çizim ve baskılarında, gittikçe artan savaş deneyimini ve korkularını irdelemiştir. Neşe, sevinç, canlılık yavaş yavaş mektuplarından kaybolmaya başlamıştır. Savaşın gerçek yüzünü gören sanatçı, bunun aslında onunla ilgisi olmayan bir mücadele olduğunu fark ederek resimlerinde, kendine, çevresine ve topluma yabancılaşan bireyi ele almaya başlamıştır. Bu, portreleri ve her biri tiyatro sahnesini andıran resimlerinde gözlemlenebilir.

III. SONUÇ

Bu çalışmada, XIX. yüzyılda endüstrinin hızlı gelişimi ve endüstri kentlerinin kurulması, bunun sonucunda büyük işçi kitlelerinin fabrika çevrelerinde toplanması ve yeni toplumsal sınıfın doğması, büyük kentlere göçlerin başlaması, makineleşme ile endüstrinin yaşamı daha kolay hale getirip, emeğin yerini makine yaşamının alması, monoton yaşam, bilinçaltının keşfi, dünya savaşları, savaşların insanlarda ortaya çıkardığı ruhsal çöküntülere

değnilmiştir. XX. yüzyılda ise elektrik enerjisinin tekniğe ve yaşama girmesiyle hızla büyüyen üretim, bu nedenle yeni bunalımların, psikolojik patlamaların ortaya çıkması ve bunlar gibi etkenlerle birlikte yoğun bir şekilde yaşanan yabancılaşma ve bunun XX. yüzyıl sanat akımlarından Dışavurumculuğa yansması üzerinde durulmuştur. Çağın parçalanmış karakterini yansıtan akımlardan biri olan Dışavurumculuğun, diğer akımlar gibi, yaşanan ortamla ilgili önemli ipuçları verdiği düşünülmektedir. Nitekim; psikolojisi ve kişiliği derinden etkilenmiş olan bu akım sanatçıları, içinde buldukları, kendine ve topluma yabancılaşmış bireylerden oluşan sağlıklı toplumunu eserlerinde yansıtmışlardır.

Özellikle, endüstrileşme ve I. ve II. Dünya savaşları ile birlikte toplumda meydana gelen sosyal ve kültürel değişmelere bağlı olarak yoğun bir şekilde yaşanan yabancılaşmanın, toplumun dengesinin ve yapısının bozulması ile oluştuğu gözlenmektedir. Şunu da unutmamak gerekir ki, yabancılaşma sadece XX. yüzyılda yaşanan bir olgu değildir. Her toplum ve her çağda görülebilmektedir.

İster ekonomi ve sosyoloji, ister psikoloji ve felsefe alanında olsun yabancılaşma insanla ilgilidir. Ürettiğine, çevreye ve topluma, en önemlisi de kendine yabancılaşmış bir insandır tartışılan. Kendi yarattığı değerlerden uzaklaşan, nesneleşen, içinde yaşadığı kaosla birlikte yok olmaya başlayan bir insan. Artık kendisi olmayan ve ben ve kimlik duygusunu yitirmiş bir insan.

Fischer'in(1995) de dediği gibi; insanlar kendilerini üretimlerinin kölesi değil de, efendisi yapabilecek toplumsal koşulları yaratmak için yabancılaşmayı durmadan yenmek zorundadır.

KAYNAKÇA

1. Camus, Albert. (1998). *Yabancı*, İstanbul: Can Yayınları.
2. Elger, D. (1991). *Expressionis*, Köln: Taschen Verlag GmbH.
3. Fischer, Ernst. (1995). *Sanatın Gerekliği*, İstanbul: Payel Yayınevi.
4. Işık, Emre. (1998). *Beden ve Toplum Kuramı*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
5. Osipov, G. (1977). *Toplumbilim, Teori ve Yöntem Sorunları*, Ankara: Sol yayınları.
6. Palmier, J. M. (1997). *Das Wort ve Dışavurumculuk Üstüne Tartışma. Modernizmin Serüveni* (Haz. Enis Batur), s: 250-258. İstanbul:Yapı Kredi yayınları.
7. Pappenheim, Fritz. (2002). *Modern İnsanın Yabancılaşması*, Ankara, Phoenix Yayınevi.
8. Roth, L. (2000). *Mimarlığın Öyküsü*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
9. Tunalı, İsmail. (1976). *Marksist Estetik*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
10. Turani, Adnan. (1999). *Çağdaş Sanat Felsefesi*, İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.